

Кригіна Юлія

*магістрантка Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
(науковий керівник – доцентка А. Литвиненко)
(м. Полтава)*

СТАНОВЛЕННЯ ДОЗВІЛЛЯ НА ПОЛТАВЩИНІ

Культурне дозвілля Полтавщини має тривалу історію. Найбільший інтенсивний етап його становлення припадає на кінець XIX століття, коли із розвитком урбанізаційних процесів у суспільстві активізувалося соціальне життя, обумовлене становим розмежуванням населення: еліта (чиновники) і народ. Саме у містах дозвілля ставало найбільш затребуваним та урізноманітнювалося через розбіжність запитів та спроможності до них долучитися городян різних соціальних верств (дворянство, чиновники, купецтво та наймані робітники). У містах почали розвиватися й домінували нові видовищно-розважальні форми дозвілля, пропоновані індустрією розваг (кіно, театр, вар'єте, народні театри і аматорські гуртки тощо) [1]. Натомість у селах дозвілля залишалося у межах традицій: вечорниці, народні свята, обряди, різноманітні гуляння тощо.

У першій половині XX століття в політичному і соціальному житті суспільства відбулися значні зміни, які безумовно впливали на зміст і форми проведення дозвілля: почали виокремлюватися поняття молодіжного дозвілля, молодіжної політики і молодіжної культури. За розробленими проєктами по всій країні почали споруджувати Палаці і Будинки культури.

На Полтавщині того часу було засновано один із перших Палаців культури, а саме Палац культури залізничників. Заклад став центром культурно-масової діяльності та місцем відпочинку полтавців. Головним його завданням було залучити до культурного життя якомога більше молоді. З цією метою в Палаці культури розгорнули активну діяльність народні університети правових та медичних знань, клуби політичної інформації та атеїстів, майбутнього воїна і шахістів. Активну діяльність проводив і клуб «Надія», організовуючи зльоти бригад та ударників комуністичної праці, новаторів виробництва і наставників молоді, вечори-інтерв'ю, випуски усних журналів та вечори трудових колективів [5, с. 141–142].

П'ятдесяті роки XX століття стали найбільш продуктивним періодом заснування Палаців та Будинків культури на Полтавщині. Так, у 1954 році було споруджено Палац культури турбомеханічного заводу імені 60-річчя Радянської України. Працівники Палацу культури здійснювали масову політичну роботу серед працівників заводу, жителів мікрорайону та трудівників сільського господарства. Тут діяли народні університети культури, гуртки правових і

педагогічних знань, лекторії та клуби за інтересами. Палац культури турбомеханічного заводу став засновником першого в області самодіяльного цирку [5, с. 144–145].

Улюбленим місцем відпочинку для жителів та гостей Полтави був міський Будинок культури, заснований у 1957 році. Найактивнішу участь у будівництві закладу брала молодь міста. У міському Будинку культури проходили лекції з актуальних питань сучасності, тематичні вечори відпочинку, клуби за інтересами, концерти художньої самодіяльності тощо. Працівники і творчі колективи художньої самодіяльності закладу допомагали сільським клубам в організації масової політичної роботи, брали участь у концертах для працівників промислових підприємств [5, с. 140–141].

Досліджуючи розвиток культурно-дозвіллевої діяльності Полтавщини, очевидним є те, що тенденція до збільшення кількості дозвіллевих установ спостерігалася саме у 50–90-х роках ХХ століття. За цей період лише у Полтаві почали діяти два театри, філармонія, п'ять кінотеатрів і три літні майданчики, чотири клуби, дев'ять Палаців культури та кіноконцертний зал у парку «Перемога» [3, с. 66]. Усі ці заклади підпорядковувалися державній та місцевій владі, тож основною метою їх діяльності стає підтримка соціально-політичного настрою у суспільстві.

Зі здобуттям Україною незалежності заклади культури Полтавщини не втратили своєї актуальності. Водночас у самій дозвіллевій сфері відбулися істотні зміни. Окрім вирішуваних закладами дозвілля раніше завдань, а саме, залучення молодого покоління до культурно-політичного життя, постали не менш важливі питання з відновлення, збереження й популяризації українських національних традицій. Для виконання таких завдань відповідно до Закону України «Про культуру» було розроблено національно-культурну державну цільову програму, спрямовану на створення сприятливих умов національно-культурного розвитку, збереження національно-культурної спадщини, задоволення інтелектуальних та духовних потреб людини. Така цільова програма у сфері культури передбачала вирішення питань, пов'язаних із діяльністю та розвитком базової мережі закладів культури всіх рівнів або відповідного рівня, а також реалізацію культурно-мистецьких проєктів, здійснення державними та недержавними закладами культури заходів, що фінансуються із державного бюджету [6].

Із 2014 року в Україні було розпочато реформу децентралізації: формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення й підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя. Процес децентралізації був покликаний формувати значний дієвий та спроможний інститут місцевого

самоврядування на базовому рівні – об'єднані територіальні громади. Мета реформи була спрямована насамперед на економічні показники й передбачала оптимізацію культурних послуг та діяльності закладів культури. Згідно з реформою децентралізації, заклади культури від районних рад переходили у власність новоутворених територіальних громад [2].

У зв'язку з цим до Закону України «Про культуру» було внесено зміни, стосовно створення центрів культурних послуг. Такі центри мали бути багатофункціональними закладами культури зі зручним розташуванням, кваліфікованими працівниками та сучасною матеріально-технічною базою. Завданням таких центрів полягало у наданні доступу до користування приміщеннями та обладнанням для творчості, створенні умов для неформального спілкування членів територіальної громади. Кожен центр культурних послуг мав бути інклюзивним, орієнтуватися на інтереси мешканців громади та сприяти їх згуртованості [4].

У 2020 році відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України № 721-р від 12 червня 2020 року «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Полтавської області», шляхом об'єднання територій та населених пунктів Полтавської міської та сільських рад Полтавського району Полтавської області, була створена Полтавська міська територіальна громада. Разом із цим відбулася реорганізація дозвіллевих установ району, а саме міського та сільських Будинків культури.

Таким чином Полтавський міський Будинок культури став Центром культури та дозвілля Полтавської міської територіальної громади, а сільські осередки – його філіями, що діють на підставі Положення, затвердженого директором Центру культури та дозвілля Полтавської міської територіальної громади за погодженням органом управління – Департаментом культури, молоді та сім'ї Полтавської міської ради [7].

Діяльність Центру культури та дозвілля Полтавської міської територіальної громади направлена на забезпечення реалізації державної політики в галузі культури, організації культурно-просвітницьких заходів, що покликані сприяти духовному відродженню українського народу; здійснення комплексу заходів, спрямованих на розвиток художньої творчості, виявлення та стимулювання творчих здібностей населення і його залучення до роботи в гуртках, об'єднаннях, клубах за інтересами; піднесення творчого потенціалу діючих колективів художньої самодіяльності та створення нових; зміцнення інтелектуальної та духовної спромоги громадян; збереження та примноження нематеріальної культурної спадщини; організація дозвілля населення; збереження та розвиток української культури та культур інших національностей.

Нині Центри культури та дозвілля виконують роль організатора різноманітних масових свят (фестивалі, народні гуляння, ярмарків тощо). На їх

базі здійснюються культурно-інформаційні заходи, спрямовані на формування і відродження національної свідомості громадян, творення української незалежної держави. Для патріотичного виховання молодого покоління, духовності і моралі поширюють й популяризують історичні та мистецькі надбання, фольклорно-етнографічних традицій.

Працівники закладів культури не полишають своєї сподвижницької діяльності. І до тепер проводять навчання та пропаганду культурологічних, духовних, мистецьких цінностей світової культури, розвивають і запроваджують нові форми дозвілля та активного відпочинку населення. З метою розкриття творчих здібностей і обдарувань різновікових груп населення в Центрі культури та дозвілля організують клубні формування (творчі колективи, гуртки, студії тощо). Для задоволення культурних запитів різноманітних груп населення, спілкування людей у сфері дозвілля, розвитку художньої творчості Центри культури та дозвілля запроваджують нові моделі та механізми щодо культурного обслуговування громадян.

Список використаних джерел :

1. Бондаревська Т. Ріка рідної історії : до 210-ї річниці повіту й 90-річчя району. *Колос*. 2013. 30 березня (№ 29–30). С. 5.
2. Назаренко Ю. Децентралізація культури : проблеми та виклики реформи. *MISTOSITE*. 2021. URL : <https://mistosite.org.ua/articles/detsentralizatsiia-kultury-problemy-ta-vykyky-reformy>
3. Остроушко Л. М. Полтава : Путівник. Харків : Прапор, 1977. 87 с.
4. Передача, реорганізація чи ліквідація закладів культури. Створення центрів культурних послуг. *Урядовий кур'єр*. 2021. URL : <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/peredacha-reorganizaciya-chi-likvidaciya-zakladiv-/p/>
5. Полтава : Кн. для туристів / Г. А. Антипович, В. Е. Волошина, В. П. Жук и др. Харків : Прапор, 1981. 183 с.
6. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 р. № 2778-VI. *Голос України*. 2011. 12 січн. (№ 4). С. 9–20.
7. Статут Центру культури та дозвілля Полтавської міської територіальної громади : Додаток до рішення четвертої сесії Полтавської міської ради восьмого скликання від 18 червня 2021 р. 2021. С. 2–9.